

DIPUTATS I SÍNDICS A L'AJUNTAMENT BORBÒNIC DE BARCELONA (1760-1808)

Pere Molas Ribalta
Universitat de Barcelona

L'article 31 del Decret de Nova Planta de gener de 1716 establia que el nou Ajuntament de la ciutat de Barcelona estaria compost de vint-i-quatre regidors de nomenament reial. No era gaire el que fins fa poc coneixíem de la composició humana i social d'aquella institució. Així com les *Rúbriques de Bruniquer* i les *Memorias históricas* d'Antoni de Capmany ja donaven la relació dels consellers de la ciutat de Barcelona des del segle XIII fins al 1714,¹ els regidors borbònics no han gaudit de la mateixa atenció. Només n'era coneguda la primera promoció, els regidors designats el 1718, que eren citats en la part final d'estudis sobre la Guerra de Successió.² Antoni de Bofarull considerava que entre els setze administradors nomenats el 1714 no s'hi trobava la principal noblesa i que fins i tot hi havia «figuras vulgares y oscuras».³

Va ser Joan Mercader Riba qui va fer la primera aproximació humana i social d'aquella promoció inicial.⁴ Després devem a dos historiadors de la noblesa el nostre coneixement d'aquells dirigents municipals. Primer va ser Armand de Fluvià qui va publicar una útil transcripció d'un registre de títols de la institució borbònica.⁵ Més recentment, Francisco José Morales Roca ens ha ofert una

1. *Rúbriques de Bruniquer: Ceremonial dels magnífics consellers i regiment de la ciutat de Barcelona*, «Llista dels consellers començant lo any 1249», Barcelona, 1912, vol. I, cap. I, p. 25-60; Antoni de CAPMANY, «Catálogo cronológico en forma de anales de los concelleres que compusieron el Ayuntamiento de Barcelona, desde el año 1455, en que fueron adjudicadas dos plazas fijas y perpetuas al comercio y a los oficios, hasta su extinción en 1714», a *Memorias históricas...*, Barcelona, 1961, II-2, p. 1025-1045.

2. Mateu BRUGUERA, «Primer cuerpo municipal», a *Historia del memorable sitio... de Barcelona...*, Barcelona, 1872, p. 545.

3. Antonio de BOFARULL I BROCA, *Historia crítica ... de Cataluña*, Barcelona, 1878, vol. IX, p. 187.

4. Joan MERCADER RIBA, «Els primers vint-i-quatre», a *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1968, p. 360 i s.

5. Armand de FLUVIÀ ESCORSA, «Índice de los cargos y empleos del antiguo Ayuntamiento de Barcelona», *Documentos y Estudios*, Instituto Municipal de Historia, 1964, p. 183-306.

síntesi biogràfica i familiar de cadascun dels regidors, fins a l'any 1833.⁶ Aquestes aportacions són especialment valuoses perquè de manera voluntària, la ciutat de Barcelona havia quedat exclosa de la recerca duta a terme per Josep M. Torras i Ribé sobre els principals ajuntaments borbònics del Principat.⁷

La institució establerta a Barcelona i arreu de Catalunya era, en essència, el sistema castellà de govern municipal. L'Ajuntament de la capital del Principat és el que es pot comparar més, des del punt de vista de l'estructura social, amb les grans ciutats de la Corona de Castella. En general, el municipi castellà va experimentar al llarg del segle XVIII un doble procés. Durant la primera meitat va culminar la tendència vers l'aristocratització i la patrimonialització de les places de regidors. En canvi, durant la segona meitat i des del Govern central, es van impulsar mesures per ampliar la base social present en les corporacions. Aquestes mesures foren la resposta als greus aldarulls del mes d'abril de 1766, que van afectar grans municipis de la Corona de Castella i també d'Aragó i València. L'efectivitat del reformisme municipal de Carles III ha estat molt discutida, però és indubtable que a partir d'aquella data, en un municipi com Barcelona, al costat de regidors vitalicis, tots ells pertanyents als diferents esglaons de la noblesa, hi hauria uns càrrecs de durada biennal, electius, i amb una forta presència de menestrals. A tot arreu, la convivència entre regidors vitalicis i els nous càrrecs electius va estar plena de tensions i de conflictes.⁸

Els vells municipis de la Corona de Castella ja havien establert càrrecs electius que contrapesessin o limitessin les oligarquies de regidors vitalicis. A la pràctica, però, i al llarg del temps, aquests càrrecs havien patit el mateix procés d'aristocratització i de patrimonialització que les regidories.

EL SÍNDIC PROCURADOR GENERAL

Però aquests càrrecs de teòric contrapès no s'havien estès a la Nova Planta municipal de Catalunya. Va ser dins d'una tendència d'homogeneïtzació administrativa que vers el 1756 el Govern central es va adonar que a Catalunya no hi havia el càrrec de síndic procurador general, existent en moltes ciutats castellanes, i al qual es demanava parer de manera preceptiva en moltes qüestions.

6. Publicació en curs a càrrec de l'Institut Municipal d'Història.

7. Josep M. TORRAS I RIBÉ, *Els municipis catalans de l'Antic Règim (1453-1808)*, Barcelona, Curial, 1983. Edició castellana amb el títol de *Los mecanismos del poder: Los ayuntamientos catalanes durante el siglo XVIII*, Barcelona, Crítica, 2003.

8. L'obra de conjunt més completa és la de Javier GUILLAMÓN, *La reforma de la Administración local durante el reinado de Carlos III*, Madrid, 1980.

La Cèdula real instructòria de 1718 que definia les atribucions del nou Ajuntament de regidors sí conservava el càrrec de síndic municipal, encarregat de representar el municipi en accions legals.⁹ El 1760 es va ordenar que en els ajuntaments borbònics es creés el càrrec de síndic procurador, tal com existia a Castella.

La creació del càrrec de síndic procurador general significava una ruptura institucional en els ajuntaments de regidors de les dotze principals ciutats catalanes. Es tractava d'un càrrec de renovació triennal, bé que no electiva. Els seus titulars eren nomenats pel rei sobre una terna. Però socialment no hi havia gaire diferència entre regidors i síndics procuradors. La mateixa normativa disposava que els síndics havien de ser triats entre «personas de arraigo». Els estudis globals de Josep M. Torras ens informen de quina va ser l'adscripció social dels titulars del càrrec a les principals ciutats catalanes, llevat de Barcelona: el 67 % pertanyia a la noblesa.¹⁰

En el cas de la capital del Principat, la gran majoria de síndics procuradors pertanyien a la noblesa titulada.¹¹ I això marcava una certa diferència amb els regidors, ja que entre 1740-1750, aproximadament, i 1790, varen ser pocs els nobles amb títol que ocuparen una regidoria de l'Ajuntament. Entre els síndics que en gaudien d'un, la majoria pertanyien a famílies que, fos quina fos la seva antiguitat nobiliària, havien obtingut aquella distinció de la dinastia borbònica. Només dos tenien un títol lleugerament anterior a 1700. Es tractava del marquès de Cerdanyola, Josep Antoni de Marimon i Boil (títol de 1690), que va ser procurador el 1791, i del marquès de Sentmenat, Francesc de Sentmenat i Clariana (títol de 1691), que va ocupar el càrrec el 1803. Uns altres tres títols havien estat concedits per Felip V en acabar les Corts de 1701-1702. Eren el marquès de Gironella, Menna d'Agulló Pinós (síndic el 1770 i el 1782), el de Ciutadilla, Antoni de Meca (síndic el 1776), i el de Barberà, Josep Galceran de Pinós (síndic el 1786). El 1797 va ser nomenat síndic Ramon Francesc de Copons, segon marquès de la Manresana, títol que havia estat concedit el 1767.¹²

Durant el segle XVIII el títol de baró, que fins aleshores es referia a tot senyor de vassalls, va tendir a convertir-se en el primer esglau de la jerarquia nobiliària catalana. Antoni d'Armengol i Aymerich, baró de Rocafort de Queralt, va

9. Joan MERCADER RIBA, *Felip V*, p. 378.

10. Josep M. TORRAS I RIBÉ, p. 331-337. Qualifica la reforma d'intent frustrat.

11. La relació de síndics procuradors generals es pot obtenir a partir de l'«Índice» publicat per Fluvà.

12. Sobre aquests personatges, vegeu Pere MOLAS RIBALTA, *L'aristocràcia catalana a l'edat moderna*, Vic, Eumo, 2004.

ser el primer a ocupar el càrrec de síndic procurador general de l'Ajuntament de Barcelona (1761-1764).¹³ El 1800 va ocupar el mateix càrrec el baró de l'Albi, Francesc Galceran de Sabastida. Altres titulars de la plaça pertanyien a famílies que havien obtingut títols de l'arxiduc durant la Guerra de Successió: Carles de Puignener-Orís (1767) i Salvador de Tamarit (1764). Uns altres dos pertanyien a la noblesa de la Segarra: Josep de Vega i Sentmenat (1785) i Francesc de Moixó (1794).

La continuïtat social entre síndics procuradors i regidors es confirma pel fet que alguns d'aquells van culminar la seva carrera amb l'obtenció d'una regidoria, sobretot durant el regnat de Carles IV. Així fou en el cas dels marquesos de Cerdanyola (1792) i de Sentmenat (1806) i del parent d'aquest, Josep Vega (1790).

Tenim informació complementària sobre alguns d'aquests personatges en l'exercici de les seves funcions. El marquès de Ciutadilla era un individu inquiet, que, segons el baró de Maldà, anava «corrent com un llamp» per les places i el Born, per vigilar el compliment de les ordenances municipals sobre la fruita i el vi. Aquesta activitat havia fet néixer el rumor que el càrrec de procurador síndic general es faria perpetu en la persona del marquès.¹⁴

Jospe de Vega Sentmenat, senyor de les Olujes Baixes, era un erudit, integrant de l'Acadèmia de Bones Lletres (1774), i no gaire entusiasmat amb les seves obligacions municipals, segons es desprèn de la seva correspondència amb el valencià Joan Antoni Maians i Siscar. Vega li comunicava que, per a ell, el nomenament li representava una gran molèstia, i que havia intentat evitar-lo, però que l'Audiència no havia acceptat les seves excuses. Deia que el càrrec estava «expuesto aquí a gravísimos disgustos», a més de ser completament contrari a les seves inclinacions.¹⁵

Una família, per cert, d'abrandada ascendència austriacista, va tenir dues generacions en el càrrec de síndic procurador general. Raimon de Sans i de Sala va exercir el càrrec dues vegades, durant 1773-1776 i 1779-1782, i el seu fill, Bonaventura de Sans i Barutell va ser nomenat el 1806. El germà d'aquest, Raimon, va ser regidor del mateix Ajuntament (1805).

13. Armand de FLUVIA I ESCORSA, «La naturalesa jurídica de la Baronia de Rocafort de Queralt», *Paratge*, núm. 15 (2003), p. 57-60.

14. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, I, Barcelona, Curial, 1987, p. 49.

15. Gregorio MAYANS Y SISCAR, *Epistolario*, XVII, València, 2000, p. 497 i 501, edició i estudi introductori d'Amparo Alemany.

EL SÍNDIC PERSONER DEL COMÚ

Si la creació del càrrec de síndic procurador general no va representar cap trencament greu en el si dels ajuntaments de regidors, i concretament en el de Barcelona, molt més importants van ser les conseqüències de les reformes municipals de 1766. La mateixa normativa proclamava que els nous càrrecs electius es creaven perquè el poble (el *público* es deia en el llenguatge de l'època) estigués informat de la política municipal de proveïment de queviures, que havia estat una de les arrels de la protesta. Per aquesta raó es creaven quatre places de «diputados del común en punto de abastos». Al mateix temps es creava una nova plaça de «síndico personero del común», amb capacitat d'actuar legalment contra les actuacions dels regidors, si les considerava lesives per als interessos de la comunitat. Els càrrecs eren de renovació anual (després els quatre diputats es renovaven per meitat). Hi havia precedents d'aquestes institucions en diferents àmbits de la Corona de Castella.

L'aparició de nous càrrecs municipals va enutjar força els regidors vitalicis. Tot i que en molts llocs la participació popular va ser escassa, la mera existència d'uns representants electes feria l'orgull dels regidors. Les tensions internes, fos sin per qüestió de precedència o pel dret d'intervenir en les finances municipals, variaren segons la situació de cada municipi.

El cas de Barcelona ha estat estudiat per Ramon Grau i Marina Lòpez.¹⁶ Naturalment, el sistema electoral era important a l'hora del resultat. La normativa preveia una elecció de segon grau, però a Barcelona, durant alguns anys les eleccions es feren per mitjà dels gremis, en un moment de relativa revifalla de la presència pública d'aquestes corporacions d'oficis.

No coneixíem de manera completa la relació de síndics personers i diputats del comú de l'Ajuntament de Barcelona fins que Rafael Cerro Nargànez l'ha poguda establir en el curs de la seva tesi doctoral sobre els alcaldes majors de la ciutat.¹⁷ Aquesta relació es publica al final de l'article (taula 1). Conté noms prou coneguts dins la vida econòmica i social de Barcelona per intentar-ne una aproximació.

Ateses les característiques legals del càrrec de síndic personer, la plaça va ser ocupada de manera aclaparadora per professionals del dret, sobretot per gra-

16. «L'Ajuntament de Barcelona sota Carles III (1759-1788). Un esquema històric», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 8 (1988), Actes del II Congrés d'Història Moderna de Catalunya, vol. II, p. 27-45.

17. Vegeu un resum de la tesi a Rafael CERRO NARGANEZ, «Barcelona y sus alcaldes mayores. Perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718-1750)», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 17 (1997), p. 217-238.

duats universitaris en lleis: no menys de vint-i-cinc. En els primers anys, potser, s'observa una certa varietat. El primer de la sèrie va ser un apotecari, Josep Mollar, un dels fundadors de la Conferència Físico-Matemàtica, el 1764, en la qual va ser director de química.¹⁸ El 1768 va ser nomenat un conegut comerciant matriculat i fabricant d'indianes: Joan Pongem. El seu fill Antoni Pongem i Alabau va presentar com un mèrit l'exercici del càrrec per part del seu pare quan va demanar la concessió del títol de ciutadà honorat el 1775.¹⁹ Succeí Pongem un cavaller vinculat amb l'Administració municipal: Jeroni de Capmany (pare del famós Antoni de Capmany), el qual va acabar ocupant el 1776 el càrrec de comptador de l'Ajuntament.²⁰ Encara el personatge elegit el 1770 es movia en els rengles de l'Administració: Francesc Canals, oficial de la Comptadoria del Cadastre. Posteriorment el predomini dels doctors en dret —complementats per algun notari— només va ser trencat pel nomenament el 1782 del neguitós marquès de Ciutadilla, que tanmateix va renunciar al càrrec.

Una part dels doctors en lleis eren advocats amb autorització per actuar com a tal davant el Tribunal de l'Audiència. Dos eren fills de magistrats d'aquest tribunal. El 1773 va ser nomenat síndic personer el doctor en dret i ciutadà honorat Ignasi Aparici i Amat, fill de l'oïdor de l'Audiència Francesc Aparici i hereu d'un altre oïdor, Pau Ignasi d'Amat, senyor de Sant Vicent de Castellet. Fou substituït per Josep Francesc Camps, un advocat que trobem tres anys després com un dels socis de la Sociedad Económica Matritense de Amigos del País. Un Francesc Camps, doctor en dret i advocat, va ser síndic personer el 1805.

També era fill d'un magistrat Miquel de Castells i Foixà, nascut el 1774, doctor en lleis per la Universitat de Cervera, advocat el 1794, síndic el 1798, i posteriorment comptador de l'Ajuntament (1807).²¹ Precisament el seu pare, Ignasi Castells, havia estat alcalde major de la ciutat, i com a tal havia presidit les eleccions de diputats i síndics els anys 1768-1772. Josep Prats i Quadras, síndic l'any 1777, va exercir posteriorment el càrrec d'alcalde major a diferents poblacions de Catalunya (Camprodon, 1780; Berga, 1786, i Vilafranca, 1793) i del regne de València (Xàtiva, 1800, i la mateixa ciutat de València, 1805).²²

18. José BALARI JOVANY, *Historia de la Real Academia de Ciencias y Artes*, Barcelona, 1895, p. 34.

19. Arxiu Històric Nacional (AHN), Madrid, Consejos Suprimidos, lligall 18681, núm. 9.

20. Armand de FLUVIA I ESCORSA, «Índice», p. 222.

21. «Relación de los méritos, grados y ejercicios literarios de D. Miguel de Castells i Foixà [...] Abogado de la Real Audiencia de Cataluña», AHN, Consejos Suprimidos, lligall 13372, núm. 68.

22. Pere MOLAS RIBALTA, «Els cavallers catalans de l'orde de Carles III», *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, núm. 16 (1996), p. 93.

Gaietà Angl i Mas (síndic el 1800) marca una altra línia d'evolució social. El seu pare havia estat (com Pongem) comerciant matriculat, fabricant d'indianes, i des de 1775 gaudia de la condició de ciutadà honrat, títol que ell havia fet enregistrar a l'Ajuntament el 1796.²³ Pel que fa al doctor Antoni Juglà, síndic el 1780, ens dóna un perfil intel·lectual molt interessant: advocat professional, membre de la Reial Acadèmia de Ciències (1766) i de l'Acadèmia de Bones Lletres (1776), col·laborador de la Junta de Comerç i autor de diferents publicacions per als organismes als quals pertanyia.²⁴ També era acadèmic de Bones Lletres (des de 1796) el doctor en dret Josep de Calasanç Sisó, que va ser elegit síndic personer el 1806.

Alguns dels doctors en dret pertanyien a la petita noblesa, més o menys recent, Josep de Solà i Benet, personer durant 1792-1793, era fill del senyor de la Donzell i estava emparentat amb els Fiveller. Marià Bransi, personer el 1772, havia obtingut la dignitat de ciutadà honrat el 1751, i posteriorment va pertànyer a l'Ajuntament, primer com a tinent de regidor (1788) i més endavant com a regidor numerari (1798).²⁵

DIPUTATS DEL COMÚ

Si el perfil jurídic dels síndics personers del comú determinava en certa manera la procedència dels seus titulars, el ventall dels diputats del comú era molt més ampli i donava cabuda a mestres dels gremis més importants.

Del conjunt de diputats del comú només un pertanyia a la noblesa titulada: el comte de Centelles, un títol creat el 1599, però absent de l'Ajuntament borbònic, possiblement per l'actuació austriacista del seu pare.²⁶ Tanmateix va renunciar a l'exercici del càrrec de diputat. També era noble el militar asturià arrelat a Barcelona, Joaquín de Navia Osorio, marquès de Santa Cruz de Marcenado, que havia estat regidor de 1783 a 1792, que va renunciar al càrrec i va ser elegit diputat el 1804.²⁷

Altres diputats gaudien del títol de ciutadans honrats, però en cada cas s'ha de tenir en compte la data de concessió.

23. Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, «Índice», p. 241.

24. Félix TORRES AMAT, *Diccionario escritores catalanes...*, Barcelona, 1836, i reedició, Barcelona, 1973, p. 339-340; Ernest LLUCH, *El pensament econòmic a Catalunya: 1760-1840*, Barcelona, 1973, p. 41 i 117; Ángel RUIZ Y PABLO, *Historia de la Real Junta particular de Comercio de Barcelona*, Barcelona, 1919, i reedició, Barcelona, Altafulla, 1994, p. 235-236.

25. Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, «Índice», p. 229, 238 i 241.

26. Francesc Xavier de Blanes, comte de Centelles, va morir el 1780.

27. Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, «Índice», p. 226 i 236.

El pare d'Antoni de Ferrater i Soler, diputat el 1797, havia obtingut la ciutadania honrada el 1785. Ferrater va esdevenir regidor el 1805 i fou l'únic del consistori que va retre jurament de fidelitat a Josep Bonaparte el 1809.²⁸

Dos dels ciutadans honrats que foren diputats ocuparen càrrecs després dins la burocràcia municipal. Antoni Salamó, diputat el 1769, va ser advocat interí de l'Ajuntament (1773) i després advocat efectiu (1777). Antoni Montagut, diputat el 1776, va ser nomenat, el 1779, tinent de síndic particular.²⁹

Tres dels diputats del comú gaudien del grau de doctors en dret. Dos d'ells, Narcís Farró i Miquel Palaudàries, exerciren també el càrrec de síndic personer.

Almenys tres dels ciutadans honrats pertanyien a famílies de comerciants que havien obtingut el grau de ciutadà no feia gaire temps, com a culminació del seu èxit econòmic. Aquesta era la situació de Josep Pujol, de Miquel Alegre i Roig i de Josep Gironella, representants del procés d'ascensió social de la burgesia mercantil més vinculada als contractes amb l'Administració, arrendaments d'impostos, etc.³⁰

Josep Pujol i Pujol, nascut el 1724, procedia del col·legi d'adroguers. El 1758 va ingressar en la nova matrícula de comerç i de 1760 a 1763 va ser tresorer de la Junta de Comerç. El mateix any 1760 va obtenir el títol de ciutadà honorat. Va ser elegit diputat el 1772.

Miquel Alegre i Roig havia obtingut la dignitat de ciutadà honorat el 1754, abans d'ingressar en la matrícula de comerciants (1761) i d'exercir diferents càrrecs en la Junta de Comerç (1769-1777, 1779-1783). Va ser elegit diputat el 1778.

Posterior va ser l'accés a la ciutadania honrada de la família Gironella (1780), comerciants matriculats des de 1764 i petits senyors jurisdiccionals. Josep Gironella, comerciant matriculat des de 1794, pertanyent a la tercera generació familiar, va ser diputat el 1798. Segons un informe de la Junta de Comerç, posseïa «una renta decente y una buena fortuna en el comercio». A més de practicar un «comercio vario» es lloava el seu talent i el seu caràcter. A principis del segle XIX era considerat noble, però per al puntós baró de Maldà era encara «lo marxant Gironella».³¹

28. Joan MERCADER RIBA, *Catalunya i l'Imperi napoleònic*, Abadia de Montserrat, 1978, p. 58 i 169.

29. Armand de FLUVIÀ I ESCORSA, «Índice», p. 221-224.

30. Francisco José MORALES ROCA, «Comerciantes de matrícula de Barcelona. Su acceso a las dignidades nobiliarias del Principado de Cataluña (1735-1836)», *Hidalguía* (Madrid), núm. 292-293, p. 561-596.

31. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, IV, p. 75. Tanmateix, després que el rei hagués visitat la seva torre el 1802, Maldà el menciona com «lo senyor don N. Gironella», VII, p. 252.

El 1780 havia assolit la condició de ciutadà honrat el comerciant Domènec Gispert. El seu fill Gaietà, que era doctor en dret, va ser elegit diputat el 1773 i el 1775 va ser nomenat tinent de regidor. El 1782 va obtenir una regidoria titular i el 1795 la dignitat de cavaller.³²

Comerciant de matrícula (1774) i cavaller (1795) era Joaquim Roca i Batlle, diputat el 1797 i dirigent de la Junta i del Consolat de Comerç.³³

La condició nobiliària recent també es donava en empresaris que no pertanyien a la matrícula de comerç. El cas més notable va ser el del famós Erasme de Gònima, l'important fabricant d'indianes. Va ser elegit diputat del comú el 1790, i va adduir aquest mèrit, entre d'altres, en sol·licitar l'any següent un privilegi de noble, superior al de simple cavaller.³⁴ També gaudia de la condició de noble des de 1789, Baltassar Bacardit. Procedent del gremi de sastres robavellers, s'havia enriquit com a empresari dels contractes de vestuari de l'exèrcit i comissionat d'entitats financeres de la Cort: la companyia dels Cinc Gremis Majors i el Banc de San Carlos. Va ser elegit diputat el 1803.³⁵ També va haver-hi entre els diputats del comú comerciants matriculats no ennoblits. El 1770 va ser-ho Benet Duran, matriculat el 1761. El més important va ser Joan Canaleta, fabricant d'indianes i home d'una innegable presència pública en la vida de la ciutat. Havia ingressat a la matrícula de comerciants el 1787 i va formar part de la Junta de Comerç de 1794 a 1799. Va ser elegit diputat del comú dues vegades, el 1795 i el 1802. Aquesta segona vegada va obtenir quaranta-vuit vots en primera volta. Segons el baró de Maldà,³⁶

Lo comú del poble apar molt inclinat en favor de don Joan Canaleta, a qui aclamen molts com a bon patrici i mereixedor d'alguna gràcia per sos mèrits particulars.

L'actuació de Canaleta com a diputat del comú cal emmarcar-la en la seva participació en nombroses comissions d'obres públiques i d'assistència social, dins la crisi econòmica de fi de segle. Va ser comissionat d'obres públiques (1797-1802), director de camins (1799) i vocal de la Junta de Conferències i Auxilis.³⁷

32. Francisco José MORALES ROCA, «Privilegios nobiliarios del Principado de Cataluña. Dinastía de Borbón. 1700-1838», *Hidalguía* (Madrid), núm. 128 i s. (1975-1976), p. 61.

33. Francisco José MORALES ROCA, «Privilegios», p. 86.

34. AHN, Consejos Suprimidos, lligall 18674, núm. 2. Títol concedit per la colonització d'Eivissa i Formentera.

35. Una bona semblança la va fer el seu contemporani Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, VI, p. 19.

36. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, VI, p. 47.

37. Pere MOLAS RIBALTA, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*, Barcelona, 1977, p. 299.

La indústria de les indïanes havia estat des dels anys cinquanta el camp d'acció de la família Magarola. Francesc Magarola va ingressar a la matrícula de comerç el 1792 i el mateix any va ser elegit diputat.

En canvi procedia del gremi de botiguers de teles Francesc Plandolit, diputat el 1807. La família havia arribat tard a la matrícula de comerç. El seu pare hi havia ingressat el 1788, als cinquanta-set anys, i el mateix Francesc, el 1794. Igual que el jove Gironella havia tingut una formació acurada que incloïa viatges per Espanya i Europa. La Junta de comerç deia d'ell: «tiene la mayor reputación por su talento, ilustración y estudios».³⁸

També cap a la fi de segle se situa l'elecció d'altres personatges que no pertanyien a les grans famílies de la burgesia mercantil, que s'havia consolidat des de 1758 al voltant de la Junta de Comerç. Dues vegades, el 1794 i el 1799, va ser elegit diputat el fabricant d'indïanes Francesc Parellada. Jaume Andarió (1795) i Valentí Riera (1796) eren comerciants no matriculats amb certa activitat econòmica.

Un cas de ràpida ascensió social va ser el de Francesc Gomis, diputat el 1796, el qual va passar en pocs anys de ser mestre d'un gremi (el de corders de viola i després de botiguers de teles) a gaudir d'un privilegi de noblesa (1804), sense passar per la condició de comerciant matriculat.³⁹

Des de el punt de vista numèric, la majoria de diputats del comú de l'Ajuntament de Barcelona pertanyien a una corporació d'oficis. En primer lloc, trobem els denominats *col·legis d'artistes*. Entre els quatre primers diputats del comú, elegits el 1766 per la Junta General de Col·legis i Gremis, hi havia un notari, però fins al 1808 només van ser elegits tres individus més d'aquesta professió, i un d'ells, Pere Màrtir Golorons, pertanyent a una família de complexa evolució social.⁴⁰ Dels altres col·legis trobem cinc apotecaris, un cirurgià, cinc adroguers, dos argenters i tres cerers. Un d'aquests darrers, Esteve Martí, era un assidu dirigent corporatiu, comissionat dels gremis el 1801, però l'altre, Gaspar Soler, era també un empresari d'indïanes, soci de la Companyia de Filats de Cotó (1772), amb vint-i-cinc telers.⁴¹

Els gremis tèxtils tenien una presència important, però més els seders que no pas els relacionats amb la llana. Entre aquests hi trobem el fabricant Vicent Vernis (1774) i el tintorer Felip Nadal (1785). Molt més important va ser la participació de mestres provinents de les Set Arts de la Seda. Sorpren una mica que no predominin els diputats procedents de l'important gremi de velers o fabri-

38. Pere MOLAS RIBALTA, *Comerç*, p. 299.

39. Pere MOLAS RIBALTA, *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*, Madrid, 1970, p. 208-209.

40. Pere MOLAS RIBALTA, *Comerç*, p. 222-223.

41. Pere MOLAS RIBALTA, *Los gremios*, p. 91 i 275.

cants de teixits de seda. Aquesta corporació només va aportar dos mestres, bé que prou importants. El primer va ser, el 1771, Nicolau Sivilla, conegut també com a fabricant d'indianes. El segon, trenta anys després, va ser Francesc Pla, un petit empresari de la indústria de la seda, un dels principals dirigents corporatius al tombant de segle.⁴² Pel que fa a la resta dels gremis de la sederia, cal destacar la continuïtat del velluter Manuel Berenguer, propietari d'un important taller. Era una mena de polític professional, que fou elegit diputat del comú cinc vegades (1777, 1783, 1787, 1792 i 1800). Va participar en nombroses comissions municipals, en qüestions de l'abast del pa, la Guerra Gran i la visita reial de 1802.⁴³ Aquell mateix any la seva candidatura va ser vençuda per la del comerciant i fabricant Canaleta, segons explicava el baró de Maldà amb una satisfacció gens dissimulada. Maldà expressava potser el descontent dels privilegiats davant la influència que un mestre velluter havia obtingut en la política municipal:⁴⁴

En l'elecció de diputats que es fa tots els anys el primers de maig [...] en est any ha estat major l'emulació i entusiasme, ab lo motiu d'acabar lo famós Berenguer, que de molts anys manejava la cosa, fent los diputats a son gust i de son partit, a disgust de la gent sensata, que ho miraven atònits, sens trobar medi ab que remediari-ho.

Més important numèricament que els dos mestres velers va ser el grup de diputats procedents dels anomenats *gremis de l'art menor de la seda*. Hi trobem dos barreters d'agulla, o sigui, fabricants de mitges, un dels quals, Josep Antoni Sabater i Anglada, havia estat soci de la fàbrica d'indianes de Pongem. També foren diputats (1786) el galoner perxer Manuel Clarà, company del veler Francesc Pla en nombroses comissions gremials de fi de segle, i fins a cinc passaners, entre ells un altre conegut dirigent corporatiu: Francesc Bransi.⁴⁵

Molt inferior era el nombre de diputats que procedien de la resta de corporacions: quatre sastres, dos sabaters i un de cadascun dels gremis de vidriers, matalassers, guanters, sellers i hortolans, cap d'ells fan un personatge destacat en les corporacions gremials.

Perquè és important destacar el fet que importants dirigents dels gremis o de les seves accions conjuntes fossin elegits com a diputats del comú. El 1774, per

42. Pere MOLAS RIBALTA, *Economia i societat al segle XVIII*, Barcelona, 1975, p. 76.

43. AHN, Consejos Suprimidos, lligall 13386, núm. 267, «Relación de los méritos y servicios de Don Manuel Berenguer, del Gremio de Terciopeleros de la Ciudad de Barcelona, y Diputado del Común de la misma».

44. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, VI, p. 46-47.

45. Pere MOLAS RIBALTA, *Los gremios*, p. 444, 504 i 517.

exemple, Vicent Vernis era prohom del seu gremi de paraires i un dels directors de la cooperativa que els gremis havien establert per a la compra de blat. Quan el 1801 els gremis varen obtenir la creació d'unes places anomenades *de vocals artistes* (és a dir, artesans) dins la Junta de Comerç, ocuparen aquelles places, durant el primer decenni del segle XIX, els antics diputats Vernis, Nadal Pla, Bransi i Clarà.⁴⁶

Alguns dels diputats havien exercit càrrecs d'abast intermedi. Vicent Vernis i Gaspar Soler van ser alcaldes de barri. El veler Nicolau Sivilla i el barreter d'agulla Josep Sabater van ser obrers de la parròquia de Santa Maria del Mar i el velluter Berenguer, de la parròquia del Pi.

Era lògic que les persones que eren elegides per diputats del comú també ho fossin quan les corporacions gremials o els comerciants formaven institucions delegades de diversa mena. La Junta de Comissionats que es va formar a Barcelona per organitzar la guerra contra la República Francesa comptava entre els seus integrants amb Vega i Sentmenat, Josep Solà, Erasme de Gònima, Francesc Parellada i Manuel Berenguer. Quan l'any següent es va formar una assemblea de representants dels diferents corregiments, entre els seus membres hi tornava a ser Vega, i a més, Gaetà de Gispert, Francesc Magarola i Francesc Gomis.⁴⁷

El mateix Gomis, ensems amb els comerciants Bacardit i Canaleta, i el passamaner Bransi, tots ells diputats en algun moment o altre de la seva vida, van ser triats pel capità general Lancaster el juny de 1798 per organitzar una rifa de cinquanta mil pesos per fer front a les necessitats públiques.⁴⁸ Gomis i Bransi, junt amb els comerciants Canaleta i Gironella, també formaren part de la Comissió formada pels gremis per organitzar la recepció a Carles IV, el 1802.⁴⁹ Es dibuixava un cert tipus de dirigent dels gremis i del comerç amb projecció pública i institucional i que trobava en les places de diputat del comú una de les seves vies d'acció. A les acaballes de l'Antic Règim, el 1833, alguns descendents de diputats del comú foren proposats com a regidors. Aquest era el cas de Bacardit, Plandolit, Gomis i Parellada, els tres primers ja ennoblits, i alhora membres de la matrícula de comerç: Ramon de Bacardit el 1817, Gomis i Parellada el 1818, Josep de Plandolit el 1828.⁵⁰ El 1828 havia estat nomenat regidor el comerciant matriculat Josep Castanyer, fill del fabricant d'indianes Joan Castanyer, que ha-

46. Pere MOLAS RIBALTA, *Los gremios*, p. 93-94.

47. Àngel OSSORIO, *Historia del pensamiento político catalán durante la guerra de España con la República Francesa (1793-1795)*. Barcelona 1913, p. 30 i 134-165; Miquel dels Sants OLIVER, *Catalunya en temps de la Revolució Francesa*, Barcelona, 1917, p. 200-201.

48. Rafael d'AMAT I DE CORTADA, baró de Maldà, *Calaix de sastre*, IV, p. 56-57.

49. M. de los Ángeles PÉREZ SAMPER, *Barcelona, Corte*, Universitat de Barcelona, 1973, p. 83 i 89.

50. J. VICENS VIVES, «Coyuntura económica y reformismo burgués», *Estudios de Historia Moderna*, IV, p. 380 i 382.

via estat diputat el 1794.⁵¹ Castanyer, Parellada i Canaleta havien estat comissionats de la Companyia de Filats de Cotó. Els diputats del comú, doncs, procedien dels nuclis dirigits del comerç i de la menestralia.

TAULA 1
*Eleccions de diputats del comú i síndics personers de Barcelona
(1766-1808)*⁵²

<i>Data</i>	<i>Presidents</i>	<i>Diputats del comú</i>	<i>Síndics personers</i>
14-6-1766 (DC)	Raimon d'Eva (alcalde major)	Antoni Duran (notari) Francesc Sala (apotecari)	Josep Mollar (doctor en arts)
20-8-1766 (SP)		Agustí Vidal (adroguer) Josep Mascaró (matalasser)	
27-4-1767	Miguel Gómez (alcalde major)	Bonaventura Cànovas (ciutadà) Joan Pujol i Sió (confiter) Josep Sabater (barreter d'agulla) Jeroni Picas (passamaner)	Joan Bruguera (notari)
27-4-1768	Ignasi Castells (alcalde major)	F. X. Blanes Centelles ⁵³ Carles Grassot (cirurgia) Josep Costa (argenter) Gaietà Llaró (cadiraire)	Joan Pongem (comerciant)
25-4-1769	Ignasi Castells (alcalde major)	Josep Costa (argenter) ⁵⁴ Gaietà Llaró (cadiraire) ⁵⁵ Jaume Torrents (passamaner) Antoni Salamó (doctor en dret)	Jeroni de Capmany (cavaller)
28-4-1770	Ignasi Castells (alcalde major)	Benet Duran (comerciant) Francesc Augirot (notari)	Francesc Canals (oficial de la Comptaduria) ⁵⁶
8-5-1771	Ignasi Castells (alcalde major)	Nicolau Sivilla (teixidor) Gabriel Bessa (argenter)	Josep Albert (doctor en dret)

51. Armand de FLUVIÀ ESCORSA, «Índice», p. 270.

52. Informació recollida a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), secció Ajuntament Borbònic, sèrie *Acuerdos*: I-49 (1766) a I-91 (1808); i Cúria del Veguer-Corregidor, sèrie *Caucions i Juraments d'Oficials*, XVII-16 (1774-1805), *Expedientes formados para la elección de diputados y síndicos personeros del común de esta ciudad*.

53. Renuncià Francesc Xavier Blanes i Centelles (comte de Centelles) i fou substituït pel comerciant de Barcelona Isidor Martorell.

54. Continuà «por suerte» perquè el manament dels diputats del comú —fins llavors anual— fou per dos anys a partir de 1769.

55. Cas paral·lel al de Josep Costa.

56. Francesc Canals fou substituït per Segismund Llobet, doctor en dret.

TAULA 1 (*Continuació*)
Eleccions de diputats del comú i síndics personers de Barcelona
(1766-1808)

<i>Data</i>	<i>Presidents</i>	<i>Diputats del comú</i>	<i>Síndics personers</i>
16-5-1772	Ignasi Castells (alcalde major)	Josep Pujol (ciutadà honrat) Miquel Valldejoli (cerer)	Francesc Mas (notari) ⁵⁷
10-7-1773	José Moya (alcalde major)	Antoni Martorell (vidrier) Gaietà Gispert (doctor en dret)	Ignasi Aparici (ciutadà honrat i doctor en dret) ⁵⁸
30-4-1774	José Moya (alcalde major)	Vicent Vernis (paraire) Francesc Morer (apotecari)	Antoni Trilla (doctor en dret)
4-5-1775	José Moya (alcalde major)	Josep Ferrera (apotecari) Joaquim Quadras (argenter)	Bonaventura Vallocera (doctor en dret) ⁵⁹
11-5-1776	José Moya (alcalde major)	Antoni Montagut (doctor en dret) ⁶⁰ Joan Camps (barreter d'agulla)	Manuel Bruguera (doctor en dret)
9-5-1777	Fulgencio A. Molina (alcalde major)	M. Antoni Montagut (doctor en dret) Manuel Berenguer (velluter)	Josep Prat i Quadras (doctor en dret)
8-5-1778	Fulgencio A. Molina (alcalde major)	Manuel Morer (apotecari) Jaume Llonguera	Narcís Farró i Casademunt (doctor en dret)
28-6-1778	Fulgencio A. Molina (alcalde major)	Gaspar Soler (cerer) Josep Foxart (pedrer) ⁶¹	Josep Pujol (comerciant) ⁶²
15-5-1779	Fulgencio A. Molina (alcalde major)	Josep Ferrera (apotecari) Silvestre Sol (barreter d'agulla)	Narcís Farró i Casademunt (doctor en dret)

57. Francesc Mas fou substituït per Marià Biansi, ciutadà honrat de Barcelona i doctor en dret.

58. Ignasi Aparici fou substituït per Josep Francesc Camps, doctor en dret.

59. Bonaventura Vallocera fou substituït per Raimon Coll, doctor en dret.

60. Antoni Montagut fou substituït per Carles Giralt, sastre.

61. Amb data d'1 de juliol de 1778 renuncià Josep Foxart i prengué possessió Miquel Alegre, ciutadà honrat de Barcelona.

62. Renuncià Josep Pujol i fou substituït per Antoni Franquesa, doctor en dret, el qual també renuncià i amb data d'1 de juliol el reemplaçà Josep Sauri, corredor de canvis.

TAULA 1 (*Continuació*)
Eleccions de diputats del comú i síndics personers de Barcelona
(1766-1808)

<i>Data</i>	<i>Presidents</i>	<i>Diputats del comú</i>	<i>Síndics personers</i>
13-5-1780	Fulgencio A. Molina (alcalde major)	Francesc Morer (apotecari) ⁶³ Pau Rovira ⁶⁴	Antoni Juglà (doctor en dret)
12-5-1781	José Javier Gandara (alcalde major)	Joan Cabrisas Mateu Alanyo	Manuel Bruguera (doctor en dret) ⁶⁵
8-5-1782	José Javier Gandara (alcalde major)	Ferran Peral (sastre) Francesc Bransi (passamaner)	Antoni de Meca i Caçador (marquès de Ciutadilla) ⁶⁶
14-5-1783	José Javier Gandara (alcalde major)	Manuel Berenguer (velluter) Esteve Martí	Vicens Rovira (doctor en dret)
8-5-1784	Andrés de Ciria (alcalde major)	Josep Albareda (guanter) Domènec Miró (sastre)	Antoni Lafont (doctor en dret)
8-5-1785	Andrés de Ciria (alcalde major)	Silvestre Sutorrés (sabater) Felip Nadal (tintorer)	Francesc Estabella (doctor en dret)
13-5-1786	Pedro C. Saravia (alcalde major)	Francesc Morer (apotecari) Manuel Clarà (perxer)	Josep Riera (doctor en dret) ⁶⁷
10-5-1787	Pedro C. Saravia (alcalde major)	Manuel Berenguer (velluter) Agustí Puig (doctor en dret)	Joan Cerdà (doctor en dret i advocat)
7-5-1788	Andrés de Ciria (alcalde major)	Raimon Molinés (sastre) Joan Albareda (velluter) ⁶⁸	Francesc Generas (doctor en dret)
8-5-1789	Gaspar Jover i Terés (alcalde major)	Miquel Palaudàries (doctor en dret) Josep Costa (argenter)	Marià Viguer (doctor en dret i advocat)

63. Fou suspès.

64. Fou suspès.

65. En morir Manuel Bruguera fou substituït per Bartolomeu Amat, doctor en dret.

66. Renuncià el marquès de Ciutadilla i el substituï Pau Surià, doctor en dret.

67. Josep Riera fou substituït per Francesc Oliva, doctor en dret.

68. Joan Albareda fou substituït per Pau Rovira, xocolater.

TAULA 1 (*Continuació*)
Eleccions de diputats del comú i síndics personers de Barcelona
(1766-1808)

<i>Data</i>	<i>Presidents</i>	<i>Diputats del comú</i>	<i>Síndics personers</i>
6-5-1790	Marquès Amarillas (corregidor)	Narcís Farró (doctor en dret) Erasmus Gònima (fabr. d'indianes)	Felip Cebrià (doctor en dret)
7-5-1791	Marquès Amarillas (corregidor)	Onofré Vilà (argenter) Martí Atés (sabater)	Joan Gibert i Puig (doctor en dret)
8-5-1792	Marquès Amarillas (corregidor)	Manuel Berenguer (velluter) Francesc Magarola (comerciant)	Josep Solà i Benet (doctor en dret)
1793	No hi hagué convocatòria	Segueixen els de 1791-1792	Segueix el de 1792
2-5-1794	Juan de Cambiaso (corregidor)	Josep Castanyer (fabricant d'indianes) Francesc Parellada (comerciant)	Josep Crassot (doctor en dret)
4-5-1795	Gaspar Jover i Terés (alcalde major)	Joan Canaleta (comerciant) Jaume Andarió (comerciant)	Miquel Palaudàries (doctor en dret i advocat)
12-5-1796	Comte Santa Clara (corregidor)	Francesc Gomis (botiguer tall) Valentí Riera (comerciant)	Antoni Tamaro (doctor en dret i advocat)
11-5-1797	Joan d'Escofet (corregidor)	Joaquim Roca i Batlle Antoni Ferrater (ciutadà honrat)	Josep Milà (advocat)
19-5-1798	Joan d'Escofet (corregidor)	Pere Màrtir Golorons (notari) Josep Gironella (ciutadà honrat)	Miquel de Castells (doctor en dret i advocat)
16-5-1799	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Francesc Parellada (comerciant) Josep Andarió (comerciant)	Josep Antoni Sauri (doctor en dret i advocat)
8-5-1800	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Manuel Berenguer (velluter) Antoni Morera (sastre)	Gaietà Anglí i Mas (doctor en dret)

TAULA 1 (*Continuació*)
Eleccions de diputats del comú i síndics personers de Barcelona
(1766-1808)

<i>Data</i>	<i>Presidents</i>	<i>Diputats del comú</i>	<i>Síndics personers</i>
7-5-1801	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Jaume Prats (hortolà) Francesc Pla (veler)	Josep Coroleu (doctor en dret i advocat)
4-5-1802	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Joan Canaleta (comerciant) Pere Berga (comerciant)	Josep Antoni Sauri (doctor en dret i advocat)
26-5-1803	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Baltasar Bacardit Joan Artís	Antoni Tamaro (doctor en dret i advocat)
16-5-1804	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Joaquín de Navia (militar) Antoni Valls (comerciant)	Joan Armengol (advocat) ⁶⁹
9-5-1805	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Francesc Albert (doctor en dret) Antoni Fortuny (passamaner)	Francesc Camps (doctor en dret i advocat)
2-5-1806	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Joan Amat Vicens Pons	Josep de Calasanc Sisó (doctor en dret)
8-5-1807	Marquès Vallesantoro (corregidor)	Isidor Arenas Francesc Plandolit	Salvador Sanjoan (doctor en dret)
1808	No hi ha convocatòria	Segueixen els de 1806-1807	Segueix el de 1807

69. Joan Armengol fou substituït per Josep Serrajordià, també advocat.

